

Klement 399040, Stará 413827

Seminární práce

rozbor části Satiry o ševcích

PLIN007

L^AT_EX

Satira o ševcích

Báseň Satira o ševcích pochází z Hradeckého rukopisu, což je sborník básnických skladeb světského i náboženského rázu z poloviny 14. století.

Transkripce textu

Rač slyšeti, mój milý mužì,
však vidíš mú i svú núzi!
Že chceš vždy v krčmě ležeti!
Dietky chtie hladem zemřieti.

Racz slyšsieti, moy mily muzy,
wsak widis mu i swu nuzy!
Ze chcesz wzdy w krzczmye lezieti!
Dietky chtie hladem zemrzieti.

Rekonstrukce hláskového vývoje

■ moy (mój)

- 1 *mojь
- 2 zánik a vokalizace jerů (pol. 10. stol): moj
- 3 diftongizace ó → uo (14. stol.): muoj
- 4 monoftongizace uo → ů (15. stol.): můj

■ hladem

- 1 *goldъmъ
- 2 metateze likvid (8.–9. stol.): gladъmъ
- 3 zánik a vokalizace jerů (pol. 10. stol.): glade'm
- 4 historická depalatalizace (13. stol): gladem
- 5 změna g → γ (12.–13. stol.): γladem
- 6 změna γ → h (do konce 16. stol.): hladem

Rekonstrukce hláskového vývoje

■ lezeti (ležěti)

- 1 *ležati
- 2 přehláska a → ä → ě (2. pol. 12. stol. – 1. pol. 13. stol.): ležěti
- 3 vývoj ě (2. pol. 14. stol.): ležeti

■ muzy (muži)

- 1 *možu
- 2 denazalizace o → u (10.–11. stol.): mužu
- 3 přehláska u → i (2. třetina 14. stol.): muži

Určení gramatických kategorií

- **muzy**: subst.; vok. sg.; mask. anim.; jo-kmen; vz. *muž*
- **lezieti**: verb.; inf.; nedok.; tř. 4.B; vz. *trpěti*
- **hladem**: subst.; instr. sg.; mask. inanim.; o-kmen; vz. *chlap*
- **šlyššieti**: verb.; inf.; nedok.; třída 4.B; vz. *trpěti*
- **nuzy**: subst.; akus. sg.; fem.; ja-kmen; vz. *dušě*
- **widis**: verb.; 2. os. sg., aktiv. indik. prez.; nedok.; tř. 4.B; vz. *trpěti*

Rekonstrukce morfologického vývoje I

lezieti

Infinitiv s tématem -ě- (-ie-) tvořený koncovkou -ti. Od 14. století podléhala tato koncovka apokopě – *-ti* → *-tʹ*. V 15. století ztvrdla vlivem supina koncovka *-tʹ* na *-t*. Ve 20. století byla podoba s *-t* kodifikována a koncovka *-ti* začala být vnímána jako archaická.

mily

Indoevropské skloňování dle substantiv, v baltoslovanských jazycích deklinace ze jmenného tvaru a postponovaného zájmena *jb*, *ja*, *je*. Tvar byl tedy *milъjb*, z něhož kontrakcí vzniklo *milý* (tvar pro nominativ, akusativ a vokativ).

Rekonstrukce morfologického vývoje II

racz

Jde o imperativ i-kmenového slovesa *ráčiti*. Imperativ byl ve staré češtině tvořen v tomto případě nulovou koncovkou. Z původního *raczi* vzniklo *racz*.

ſwu

V praslovanštině mělo zájmeno *svŭj* tvar *svo* a bylo k němu připojeno zájmeno *jb*, které má podle rodové zájmenné deklinace v akusativu tvar *ju/ňu*. Tvar tedy byl *svoju*. Kontrakcí pak vznikl tvar *svú*. Zájmeno si zachovalo v nominativu sg. maskulina původní zájmennou deklinaci (*svŭj*), v ostatních pádech a rodech pak má deklinaci adjektivní (*svého*).

- Kosek, Pavel. *Historická mluvnice češtiny I*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.
- Pleskalová, Jana. *Stará čeština pro nefilology*. Brno: Masarykova univerzita, 2001.
- Porák, Jaroslav – Křístek, Václav. *Chrestomatie k vývoji českého jazyka (13.–18. století)*. Praha, 1979.
- Rejzek, Jiří. *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2001.